

2. Власов П.О., Запорожцев А.В., Брижик В.О. *Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ по його подоланню: Інформаційно-практичний посібник.* – Дніпропетровськ: Дніпропетровська міська громадська організація “Жіночий інформаційно-координаційний центр”, 2006. – 130 с.

3. Примаченок А.А. *Совершенствование уголовно-правовой системы мер борьбы с правонарушениями несовершеннолетних / Под ред. М.А. Ефимова.* – Мн.: Наука і техніка, 1990. – 272 с.

4. Гришук В.К. *Проблеми кодифікації кримінального законодавства України.* – Львів: Львівський у-т, 1993. – 137 с.

5. Рывкина Р.В. *Социальные корни криминализации российского общества // Социологические исследования.* – 1997. – № 4. – С. 74–75.

УДК 336

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН, ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ТА БІЖЕНЦІВ ЯК УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

О.М. Андруневчин
ЛьВДУВС

Відповідно до Основного Закону України іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, наділені такими ж правами та обов'язками, як і громадяни України. Тобто основною умовою щодо прав іноземців є легітимність та законність їх перебування на території України.

Ключові слова: іноземець, особа без громадянства, біженець, адміністративно-правовий статус.

According to State Law of Ukraine foreign nationals and stateless persons that reside and hold legal status in Ukraine are granted equal rights and obligations as Citizens of Ukraine. Therefore, legitimate status of foreign nationals determine their rights and obligations while residing on Ukrainian soil.

Key words: foreign national, stateless person, refugee, administrative legal status.

Актуальність. У зв'язку з набуттям Україною державної незалежності, вирішенням практичних міжнародних завдань виникла необхідність створити таку систему застосування норм міжнародного права у регулюванні внутрішнього правопорядку, яка б дала змогу Україні ефективно виконувати свої міжнародні обов'язки в галузі прав людини, незалежно від того, є вона громадянином України чи ні. Особливо з огляду на те, що кількість справ щодо надання статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України, а також справ, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні має тенденцію до збільшення. Так, органами Державної прикордонної служби України упродовж першого півріччя 2009 року виявлено понад 14 тисяч незаконних мігрантів [1; 11].

Стан дослідження питання правового статусу іноземців, осіб без громадянства та біженців тією чи іншою мірою висвітлені у працях О. Кузьменко, О. Малиновської, В. Новіка, Ю. Тодики, М. Хавронюка та ін. Їх праці мають важливе значення для вдосконалення правового статусу іноземних громадян і осіб без громадянства та взагалі інституту права, що регулює відносини з цією категорією громадян. Однак лишається недостатньо дослідженим питання адміністративно-правового статусу цих категорій осіб в Україні.

Мета визначити сутність адміністративно-правового статусу іноземців, осіб без громадянства, запропонувати напрями підвищення ефективності судового захисту прав та законних інтересів цих категорій осіб.

Виклад основного матеріалу. Поняття “іноземець” охоплює дві категорії осіб: іноземці – особи, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав, та особи без громадянства – особи, яких жодна держава згідно зі своїм законодавством не вважає своїми громадянами [2]. Особливістю статусу іноземців і осіб без громадянства є те, що, з одного боку, їм забезпечуються фактичні та юридичні передумови для реалізації прав і свобод, а з іншого – встановлюються певні обмеження, що повністю відповідають нормам міжнародного права.

Оскільки у справах щодо статусу біженця та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця або особи без громадянства в Україні, оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень під час здійснення ними повноважень ці справи належать до справ адміністративної юрисдикції [3].

Іноземці та особи без громадянства користуються в Україні таким самим правом на судовий захист в адміністративних справах, як і громадяни України. При цьому іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду й характеру занять.

Аналіз судової практики свідчить, що суди при розгляді справ цієї категорії враховують вимоги частини першої статті 5 КАС України щодо здійснення адміністративного судочинства відповідно до Конституції України, КАС України та й міжнародних договорів України та принципів адміністративного судочинства, зокрема принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість держави. Зважаючи на положення частини другої статті 8 КАС України, зазначений принцип застосовується з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини.

Оскарженню до суду підлягають рішення органу міграційної служби про відмову в прийнятті заяви про надання статусу біженця, про відмову в оформленні відповідних документів та рішення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах міграції про відхилення скарги про відмову в прийнятті заяви про надання статусу біженця або скарги про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, про відмову у наданні, про втрату або позбавлення статусу біженця [4]. Однак цей перелік не є вичерпним, а тому за положеннями статті 55 Конституції України та частини другої статті 2 КАС України до адміністративних судів у таких правовідносинах можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Крім того, до компетенції адміністративних судів належать спори за позовами іноземця та особи без громадянства на рішення відповідних органів про заборону в'їзду на територію України, виїзду з території України та рішення про скорочення терміну перебування на території України.

Іноземець та особа без громадянства також виступають як позивачі в адміністративних справах, предметом яких є оскарження дій суб'єкта владних повноважень щодо обмеження права на вільне пересування та свободу вибору місця проживання.

Позивачами в таких справах можуть бути й інші особи, права яких порушуються рішеннями, діями чи бездіяльністю вищезазначених суб'єктів владних повноважень. Так, наприклад, позивачами у справах щодо оскарження рішень про екстрадицію, видворення може бути чоловік (дружина) особи, щодо якої прийнято рішення про видворення чи екстрадицію.

Іноземці чи особи без громадянства можуть бути відповідачами в адміністративній справі про примусове видворення та затримання іноземця чи особи без громадянства з України, позивачем у яких є суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позовну заяву.

Іноземець та особа без громадянства, користуючись рівними процесуальними правами з громадянами України, можуть брати участь в розгляді справи особисто або через представника.

Особа, яка не володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, може користуватися рідною мовою або мовою, якою вона володіє, завдяки залученню до справи перекладача.

Якщо іноземець чи особа без громадянства не володіє державною мовою і не спроможна оплатити послуги перекладача, то суди зобов'язані забезпечити такій особі перекладача [5].

Слід враховувати, що за загальним правилом витрати, пов'язані із залученням перекладача, несе сторона, яка заявила клопотання про залучення перекладача. Якщо залучення перекладача здійснюється за ініціативою суду або у разі звільнення сторони від оплати судових витрат, відповідні витрати компенсуються за рахунок Державного бюджету України. Невиконання вищезазначених вимог процесуального законодавства є порушенням гарантованого Конституцією України права на судовий захист. Тому вважаємо за доцільне внести доповнення до КАС України стосовно того, що при вирішенні адміністративних справ витрати пов'язані з залученням перекладача, повинен нести суб'єкт владних повноважень.

У випадку видворення іноземця або особи без громадянства рішення органів охорони державного кордону, органів внутрішніх справ та Служби безпеки України про видворення іноземця або особи без громадянства за межі України може бути оскаржено в суді. Оскарження зупиняє виконання рішення про видворення, крім випадків, коли необхідність негайного видворення зумовлена інтересами безпеки України чи охорони громадського порядку.

За рішенням органу внутрішніх справ видворення іноземця та особи без громадянства за межі України може супроводжуватися заборонаю подальшого в'їзду в Україну строком від шести місяців до п'яти років. Таке рішення може бути оскаржене разом або окремо від рішення про видворення.

Орган внутрішніх справ чи орган охорони державного кордону можуть затримати і примусово видворити з України іноземця або особу без громадянства тільки на підставі постанови адміністративного суду. Така постанова приймається судом за зверненням органу внутрішніх справ, органу охорони державного кордону або Служби безпеки України, якщо іноземець або особа без громадянства ухиляються від виїзду після прийняття рішення про видворення або є обґрунтовані підстави вважати, що вони будуть ухилятися від виїзду.

Таким чином, адміністративно-правовий статус іноземців в Україні можна визначити як систему наданих іноземним громадянам і особам без громадянства прав і покладених на них обов'язків у сфері державного управління, а також відповідальності за невиконання чи неналежне виконання ними своїх обов'язків.

Норми, закладені в КАС України покликані з одного боку захистити права та законні інтереси іноземців та осіб без громадянства в Україні, а з іншого – сприяти підвищенню ефективності діяльності державних органів України в боротьбі з незаконною міграцією.

Література

1. Панченко О.. *Питання вдосконалення адміністративного судочинства щодо вирішення справ стосовно статусу біженця, видворення іноземця тчи особи без громадянства з України та тих, що пов'язані з перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні* // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2009. – № 3. – С. 8–12.
2. Закон України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 04.02.1994 № 3929- XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161.
3. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37.
4. Закон України “Про біженців” від 21.06.2001 № 2557-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 250.
5. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25.06.2009 № 1. /www.ecre.org/.../Recommendations%20to%20the%20Courts%20Ukraine%20UKRAINIAN/